

Liiva katlamaja rekonstrueeritud

Katlamaja rekonstrueerimine

2008. a veebruaris otsustas Keskonnainvesteeringute Keskus rahastada Muhu vallavalitsuse projekti Liiva katlamaja rekonstrueerimine 4,2 miljoni krooniga, omaosalusena lisas vald ca 0,5 milj. krooni. Et varem olid teostatud tasuvusuuring ja eelprojekt, sai kohe asuda ka riigihanke ettevalmistamisele ja läbiviimisele. Riigihanke võitis OÜ Märja Monte, kes teostas nii üldehitustööd kui tarnis ja paigaldas uue katla ning muud seadmed. Et endine katel ei vastanud oma võimsuselt enam Liiva küla soojavajadusele ning töötas sisuliselt ilma varukatlat, oli projekti põhieesmärgiks Liiva küla sotsiaalobjektide (kool, lasteaed, sots. keskus, spordihall) ja elanike soojusenergiaga varustuskindluse oluline tõstmine uue võimsama hakkpuidukatla paigaldamise näol.

Praeguseks töötab katlamajas hakkpuidul ja saepurul töötav Taani firma REKA 0,75 MW tahkekütuse katel, mis võimaldab põletada kuni 55% niiskusesisaldusega hakkpuitu. Avariikatlak ja tipukoormuste katlaks külmal ajal on endine 0,5 MW katel. Katlad on ühendatud ühise etteandestesüsteemiga nii, et võimalik on korraga või ükshaaval toita mõlemaid katlaid. Lisaks on katlamajasse jäetud nn eriliseks mustaks stsenaariumiks (mõlema puidukatla etteande üheaegne rike) jäetud ka väike õlikatel, mis hoiab külmal ajal vähemalt trassid külmumast.

Rekonstrueerimise käigus uuendati kogu kütuse etteandestesüsteemi laost kuni kateldeni, paigaldati uus juhtimisautomaatika, sagedusmuundurid trassipumpadele, vahetati kogu sisemine torustik jms. Keskonnahoiu seisukohalt on tähtsad mõlemale katlale paigal-

datud suitsugaaside puhastussüsteemid (multitsükklid). Kateldel on automaatne tulekustutusüsteem, samuti on katlamajas tulekahjusignalisatsioon ning põhisõlmed on varustatud rikketeamissüsteemiga.

Paremaks ja esteetiliselt ilusamaks sai ka katlamaja hoone: vahetati kõik aknad ja välisüksed, puhastati ja värviti katlamaja siseseinad ja laed.

Uus katlasüsteem on vastu võetud Tehnokontrollikeskuse poolt ning Muhus toimus katlamaja avamise puhul maakonna soojamajanduse teabepäev, kus vaeti soojamajanduse olukorda maakonnas, muresid, uusi tehnoloogiad. Lektoriteks olid oma ala asjatundjad Tallinna Tehnikaülikoolist, Kuressaare Soojusest, IVT Soojuspumpadest jne.

Jätukub ka muresid

Kui katlamaja sisseseade on kaasajastatud ja arvestatud on ka uue sotsiaalkeskuse vajadustega, siis muud tsentraalsüsteemi osad on kehvemad.

Hädasti vajaks vahetamist kogu asula kütetorustik, mis on enamasti 25... 30 aastat vana ja kõvasti üledimensioneeritud ning väga kehva soojustusega.

Paremuse poole on liikunud küttesüsteemis olevate hoonete seisukord: rekonstrueeritud on koolimaja, tööd käivad lasteaia, vahetatud on vanadekodu aknad, soojustatud on otsaseinad. Kõigis vallale kuuluvates hoonetes on ka tänu Majandusministeeriumi poolt finantseeritud Energiasäästu-programmidele automaatsed soojusõlmed ja soojusmõõtjad.

Tõeline valulaps on Muhu spordihall, mille tuule- ja soojapidavus ei vasta mingitelegi nõuetele, väheke

parandas olukorda halli akende osaline vahetus aastaid tagasi.

Ka korterelamute omanikud on jõudumööda oma korterite aknaid vahetanud ja teinud muid energiasäästutöid. Samas näeb tihti lahtiseid trepikodade uksi, puruks ja lahtiseid keldriaknaid. Probleeme on aastate jooksul tekitatud ka igasuguse isetegevusega majasiseses küttesüsteemides, üldiselt on aga majasisesed süsteemid korterioomanike omanduses ning ka nende parandamine, reguleerimine jms on ikka omaniku kohustus. Kui elamus on üks korter ülekõetud ja teisel on külm, siis selles ei saa ju katlamaja süüdi olla.

Sarnane mure oli sel sügisel talvel ka lasteaia, kus osalise küttesüsteemi vahetuse ja torutööde teostajate vigade tõttu ei läinud mõned ruumid soojaks.

Parima ja ka soodsaima süsteemi saame ikka kõigi soojasüsteemi osade – katlamaja, trassid ja tarbijad – korrasolekul ja koostöömimisel.

Hakkpuidust

Käesolev aasta on esimene, kus kogu katlamaja soojusbilanss baseerub hakkpuidule. Kui eelnevatel aastatel suurenes hakke osa järk-järgult, siis seoses tükkturba tootmise lõppemisega Saaremaal tuleks vajalik turbakogus tuua AS Tootsi Turvas Lavassaare rabast, mis on aga tänu mitme transpordiliigi (autod, praam) kasutamisele väga kallis, seega on otstarbekas kasutada saarel olevaid ressursse. Näiteks kui praegu peaks kogu katlamaja kütuse tooma Tootsist, oleks vallast väljamakstav summa ca 450 000...500 000 krooni. See tähendab seda, et Muhust saadava hakkpuidu kasutamisel jääb see raha ringlema koduvalda. Eks ka see ole praeguses majanduskriisis väike kohapealne majanduse elavdamise programm, andes tööhõivet mitmetele muhulastele. Lisaks sellele on kohapealt toodetud hakke hind ikkagi soodsam, seda eelkõige tänu sellele, et enamus väheväärtuslikku puitu on tasuta.

Kohaliku puidu kasutamisel on veel mitmeid eeliseid, mida tihti peale ei teadvustata. Valla ülesanneteks on ka avaliku heakorra ja kohalike teede korrashoiu tagamine. Suhteliselt palju hakkpuitu saame valla teeäärte puhastamisest, avalike objektide ja turismikohtade puhastamisest – sellisel juhul on hake n.ö lisaväärtus, teeäärde tuleb

puhastada ikka ja kui me seda puitmaterjali ära ei hakiks, tuleks see ära vedada, põletada vms, ka see nõuab kulutusi, ent tagasi ei anna midagi.

Juba sel aastal kasvab Liiva katlamajal vajadus hakkpuidu järele ning suureneb veelgi peale uue sotsiaalkeskuse valmimist. Kuigi hakkpuidu toorme pakkumine on praegu piisav, vajame tulevikus veelgi suuremat mahtu. Hetkel maksame hunnikutesse pandud võsa ja raiejäätmete puhul 30...35 kr valmis hakke 1 m³ pealt, jämedama materjali puhul on hind kõrgem ning kokkuleppeline, samuti võtame vastu ka valmis haket, mille hind vastavalt turusituatsioonile on maakonnas 130...160 kr/m³.

Üldjuhul tasub meil kohale tulla ainult siis, kui purustamisele minevat materjali on pakkuda vähemalt koormajagu (10 m³), samas on meie hakkeobjektid laiali üle Muhu, nii et mõne väiksema koguse saab hakkida ka möödaminnes. Seega tuleks ikka igal konkreetsel juhul ühendust võtta allakirjutatunaga. Samuti võiks ka külarahvas siin teha koostööd nii kevadiste korrastustööde ajal kui ka muul ajal, et mitme pere poolt korrastustööde käigus mahavõetud võsa või oksad oleks võimalik ühel ajal hakkida.

Seega on ka puidujäätmed ja võsa väike lisateenimise võimalus, ka riigipoliitika on suunatud üha rohkem kohalike ressursside (mõistlikule) kasutamisele.

Raido Liitmäe

Süit ja sealt

23. jaanuari Meie Maas tutvustab Irma Järvesalu muhulasest keemiku Karin Kipperit haridusteed ja uurimusi. 10. jaanuari Meie Maas pajatab Aimi Pitk Ludmilla Räimest, kultuurielu vedajast, Muhu lasteaia avamise initsiaatorist.

15. jaanuari Oma Saar tunustab Muhu noortekeskuse püüet toetada Pärnu kodutute loomade varjupaika.

Röövpüüki Lõetsa jõel vaevad 9. jaanuaril mõlemad maakonnalehed.

16. jaanuari Oma Saar ja 17. jaanuari Meie Maa käsitlevad poolikult tehtud sillauuringut. 7. jaanuari MM-s aga võetakse sõna Suure väina silla vastu, näidates keskkonna seisukohalt hädavajadusena hoopis Väikse väina silda.

Muhu Turismi Assotsiatsioon

MTÜ MUHU TURISMI ASSOTSIAASIOON moodustati viis aastat tagasi.

Eestvedajaks oli Pädaste Mõisa omanik Martin Breuer, kes kutsus augusti lõpus vestlusringi koos ettevõtjat. Kõik olid päri arusaamisega, et ühtsuses peitub jõud ja ühiselt suudetakse ära teha rohkem MUHU kui turismi sihtkoha turundamisel.

Keskne idee oli tuua välja Muhu saare ilu ja muuta saar turistile atraktiivseks vääristurismi sihtkohaks.

Imselt oli aeg piisavalt küps, sest liikmete kutsumine ei nõudnud palju vaeva. Liikmeid sai kokku 20 ja toetajaid 5, liikmemaks vastavalt 1200.- ja 250.-kr.

MTÜ registreeriti juba novembri lõpus ja valitud kolmeliikmeline juhatus hakkas aktiivselt tegutsema. Esimesse juhatusse kuulusid Martin Breuer juhatuses esimehena ning Helena Erik ja Rein Vaske juhatuses liikmetena. Aasta pärast valiti juhatus viieliikmeliseks, kuhu peale Martin Breueri ja Helena Eriku lisandusid Martin Kivisoo, Kadri Tüür ning Tiit Saabas. Viimase on nüüdseks välja vahetanud Erkki Noor.

Esimeseks tööks oli tunnuslause leidmine ning logo ja atribuutika väljatöötamine.

Tänu headele sõprusidemetele leidsime sponsori reklaamifirma IDEA näol, kes aitas teha SWOT analüüsi ning positsioneerit. Tähtsaimaks osaks selles protsessis oli identifitseerida jooned, mis kõige rohkem iseloomustaksid Muhu saart. Põlismuhulaste professionaalse ja entusiastliku koostöö tulemusena said välja selgitatud meie põhiväärtused:

- Traditsioonid
- Loodus
- Aeg
- Harmoonia
- Leidmine

Ka huumoril oli tähtis koht.

Küsisime endilt - kuhu me tahame jõuda ning milliste vahenditega seda saavutada.

Tähtsaimaks tehtud otsuseks hindasime mõtte, et julgustada ja toetada tuleks just sellist jätkusuutlikku turismisuunda, mis hoiab ja tugevdab läbi põlvkondade kujunenud väärtusi. Nii sündis kontseptsioon "vääristurismist", mille sloganiks sai "**Muhu – saar, kus aeg puhkab**".

Juhatus kiire ja ennatsalgav, tasuta töö ning omavahendite

paigutamine stardikapitalina võimaldas näha esimesi tulemusi juba järgmise aasta suvel.

Siis käivitasime "Ustevärvimise kampaania" ning Kuivastusse sai paigaldatud esimene TERE-TULEMAST UKS. Suuremate teede äärde jäävatest uustest said muhu triibud ja mustrid peale 22 ust ning värvavat, taas elustamiseks Muhu saarele ainuomast uste värvimise traditsiooni. Värvitud uustest tegi üks meie liikmetest - Pirkko Silvennoinen - postkaardid ning fotonäituse Koguva Kunstitalis, mille avamisel näidati ka selle teemalist Hille Karmi filmi. Suve keskel said valmis kahe suurusega lipud, inspireeritud muhu siiliku triipudest visiitkaardid, kirjablanketid ning ümbrikud ja paigaldasime kaks maanteeäärset reklaamtahvlit - Virtsu ja Hellamaale. Septembris, kohe peale turismihooaja lõppu, alustasime kodulehe www.muhu.info ettevalmistamist.

Järgmisel aastal õnnestus saada Kultuuriministeriumist ühekordset toetust 250 000.-kr ulatuses ja ka Muhu vald toetas teise TERE-TULEMAST UKSE valmimist, mis sai paigaldatud Väina tammi äärde. Sõlmisime ka lepingu filmitegemise kohta, millest kolmeminutilise lühivarianti on üleval meie kodulehel. Tol aastal alustasime läbirääkimisi Siht-

muu turistile vajaliku infoga. Samuti väiksemad infostendid vaatamisväärsesse paikadesse kakskeelsete selgitavate tekstide ja fotodega. Kõik materjalid olid reklaamifirma poolt kujundatud ühtses stiilis. Nendes kohtades olid mõeldud ka pingid ning prügikastid.

Esimesel aastal meie taotlus kahjuks läbi ei läinud, sest Muhu vallas puudus turismi arengukava ning keeleseadusest tulenevate takistustega puutusime kokku ka kakskeelsete suunaviitade paigaldamisel. Me ei lasknud endid sellest heidutada. Koostasime Muhu valla turismi arengukava, mida hiljem sai kollegaalselt veelgi täiendatud ning mis kuulub praegu Muhu valla arengukava juurde. Tegime palvekirja oma rahvasaadikule ning palusime teha seadusemuudatuse keeleseaduses. Pingutused andsid tulemusi ning järgmisel aastal saime ka rahastuse projektile.

asutusega Saaremaa Turism nende liikmeks astumiseks ning Saar & Truuväärt OÜ-ga turismikataloogi pealkirja muutmiseks. 2006. a saime esimest korda kõik muhu turismiettevõtjad ühele ühtse kujundusega lehele nii Saaremaa & Muhu kataloogis, kui ka Regio maanteede atlas. Koostasime tekstid huviväärsete paikade kohta lühivaliku numbrite kaudu nii eesti kui inglise keeles. Tekstid luges eesti keeles sisse meie toetajaliige Ivo Linna ja inglise keeles Imre Sooäär.

2006. a esitasime taotluse EAS-le "Muhu - saar, kus aeg puhkab" Muhu kui turismisihtkoha tutvustamiseks, mille käigus tahtsime paigaldada Kuivastusse ja Liivala suured infotahvlid koos liikmete kohta käivate infovoldikutega ning

Meie töö viljad on nüüd nähtavad nii Muhu elanikele kui saare külalistele suure illustratiivse kaardina Kuivastus ja Liivala, teeviitadena märgistamas Mäla kalmeid, Võiküla munakiviteed ja mitmeid teisi Muhu vaatamisväärsusi, samuti kaunite, Muhu stiilis, saare turismiobjekte ja võimalusi tutvustavate saare kaartide näol.

Viie "pioneeriaasta" järel võime uhkusega öelda, et oleme saanud püsivaks ja tugevaks panustajaks saare arengu edendamisel. Kutsume teid üles meiega ühinema ja seda arengut toetama.

Juhatuses liikmed:

Martin Breuer, Helena Erik, Kadri Tüür, Martin Kivisoo, Erkki Noor

Heikki Verendel

Nii see oli (19)

Sõit Kreeta saarele

Kui ringreis Peloponnesose poolsaarel tehtud, oli õppekavas sõit Kreeta saarele. Laevaga Ateenast võttis see neli tundi. Kreetal oli meile üritud buss ja sõitsime sellega nädala aja jooksul saarele ringi ümber.

Varakevadel Kreetale tulles on maastik punane õitsvatest moonidest. Kõrged mäed on kaetud lumega, nende seas Ida mägi, mida peetakse ka Zeusi sünnikohaks. Kreeta paari tuhande aastases arenguloos on suurimaks vaatamisväärsuseks kuningapalee Knossos. See ei ole linn ega loss, vaid koosneb paljudest kokkukujutatud elamutest, kus oli kuninga elamu ja ka muinasjutu järgi suur labürint, kus elas pulli ja inimese segu koletis Minotauros. Pullil oli Kreetas keskne koht ohvripüüdlu palee õuel ja maalingutel, neid on järel kaunis palju, on näha kuidas noormehed võtavad pulli nina ees seistes pullil sarvest kinni ja virutavad end kukerpalli tehes tahapoole üle pulli selja. Saagakuningas Minos oli kord võitnud ateenlasi ühes mere-lahingus, ja ateenlased olid kohustatud Kreetale Minotaurose söödaks igal üheksandal aastal saatma üheksa noormeest ja üheksa neidu.

Kui neid kolmandat korda teele pidi saadetama, nõudis Ateena kuninga poeg Theseus, et tema saaks vabatahtlikult kaasa minna ja see koletis surmata oma vägeva mõõgaga. Väga vastu oma isa tahtmist läkski Theseus kaasa. Ta isa Egeus nõudis, et poeg pidi koju tulles valge purje üles tõmbama, aga kui ettevõtte ebaõnnestus, siis pidid ta kaaslased tulema musta purjega. Koduteel ühel saarel tuulevarjus olles unustas Theseus oma lubaduse ja laevad lähenesid mustade purjedega. Seda nähes hüppas Egeus merre ja tänaseni on jäänud selle nimeks Egeuse meri.

Kreetale jõudes hakkas Theseus väga palju meeldima kungingas Minose tütrele Ariadnele, kes otsustas Theseuse päästa hirmsast surmast.

Andis talle lõngakera, käskis otsa kinnitada labürinti sissekäigu juurde ja sisenedes lõnga ikka järele lasta. Theseus tappis Minotaurose, päästis ennast ja oma kaaslased ning leidis tagasitee Ariadne lõnga järele kerrasse kerides. Sellest tuleb ütetus: Ariadne lõng, kui on midagi, mis aitab mingist raskusest pääseda.

On aga veel ütetus: "punane niit", mis tähendab kõike läbivat, keskseks tunnusjooneks olevat. Romaani punane niit oli peategelase armuvalu, näiteks. See ütetus on tulnud inglise mereväest, kui olid veel kasutusel purjelaevad. Neid kahte ütelist ei tohi segamini ajada. Inglise merevägi kasutas punast niiti kõigis oma kõites, et seda väga palju ei varastataks. Punane niit näitab selgesti, et on tegemist riigi varaga. Inglise keelega tegeledes juhtub vahel peale väljendile "red tape": *Things are going well, but there is unfortunately too much red tape in it.* Siin tähendab, et bürokraatia on liiga suur.

Tegime Kreetale tiiru ümber ja külastasime mitut teist arheoloogilist paika. Meeles on kitsad mägised teed ja väiksed kabelid teede ääres. Meie minibussi juht seisatas tihti ja käis kabelis. Hiljem saime teada, et käis palvetamas eelseisva eriti ohtliku teejupi eest.

Ateenas lõppes kursus mai alguses ja tagasi sõitsime jälle laevaga Itaaliasse Brindisi sadamalinna. Seal otse meid meie oma minibuss instituudi juhatajaga ja sihiks oli Sitsiilia saar. Lõuna-Itaaliat ja Sitsiiliat kutsuti antiikajal Suur-Kreekaks. Kreeklased hakkasid neid paiku varakult oma kolooniateks tegema, kui elamispiind oma maal liiga napiks jäi. Sitsiilias on kreeklased ehitanud mõned ilmatu suured templid. Imetlesime nende varemeid ja mõnesid hästi säilinud doori stiilis templeid sisemaal. Lahkusime laevaga Napolisse, sealt Rooma tagasi kursust lõpetama. See sündis juuni alguses. Meil oli kõigil hea meel jälle Itaalias olla, sest Kreeka toit hakkas viimaks ära tüütama. Peab meeles pidama, et palju tänases Kreekas meenutab Türgit, sest Kreeka on allunud Türgile nelisada aastat!

Tagasi Roomas

Hakkas see pidu ja pillerkaaritamine lõpu poole jõudma. Tahaksin seda perioodi elus tõesti nii nimetada, sest mingist õppimisvaevast ei saanud juttugi olla. Päevad olid täis põnevust ja helgeid hetki. Loomulikult oli ka vihmasid päevi, aga mul kerkib siin meelde üks päikesekell, millel oli raidkiri: *Horas non numero nisi serenas* (Ma näitan ainult selgeid tunde). Need selged tunnid/päevad Vahe-

mere ääres on siiani meelde jäänud.

Kursus Roomas lõppes sellega, et igäüks sai monumendi, mille ajalugu ta pidi olemasolevate varemete juures grupile ette kandma. Minule sai osaks Apollo ja Athena topelttempel Rooma turul, Forumil. See tempel on ainulaadne selle poolest, et kaks templit on vastamisi kokku ehitatud ja ümbritseva kolonnaadi abil ühiseks tervikuks muudetud. Need erinevad teistest ka sellepärast, et mõlemasse templisse olid asutatud raamatukogud. Kreeka kirjandus Apollo ja rooma Athenale kuuluv osas.

Juulikuu esimestel päevadel, kui kuumus Roomas juba enne lõunat hakkas talumatuks muutuma, algas kojusõit rongiga. Ainult Hamburgis tuli rongi vahetada.

Jälle Rootsisis

Kodus tuli sügissemestril 1969 teine pool saksa keele eksamist suure rutuga valmis teha, sest tahtsin paberid jaanuaris algavaks õppeaastaks pedagoogika kõrgkoolis sisse anda. Tuli välja, et olin ainus kandidaat ladina keelega Göteborgi kooli juures ja ühe õpilase pärast ladina keele lektorit ei palgatud. Malmös pidi vastu võetama, sest seal olime vähemalt kahekesi. Tuli hakata siis Malmöse kolimise peale mõtlema. Panin korterikuulutuse ajalehte ja vastus tuli, et Malmö südalinna oli niisugune koht saadaval. Majanduslikke raskusi sinna kolimiseks ei olnud, sest õpetaja palka hakati maksma esimesest päevast, kui semester algas. Oli viimane silmapilk, kui riik nii helde oli - juba paar aastat hiljem pidid kandidaadid endale oma kulul kompetentsi pedagoogikas muretsema.

Korter oli ilus väike kesklinna südames ja kooli sõiduks viisin kaasa oma motorrolleri, millega mõnedel suvevaheagadel olin sõbraga mitu korda Saksamaal keelt harjutamas käinud.

Sel ajal sõitsid veel suured parvlaevad Malmö ja Kopenhaageni vahet, neid lahutab umbes tunniajane sõit. Selle asemel, et kodus süüa teha ja aega viita, oli palju lõbusam ja lihtsam ots Taani teha ja laeval einetada. Nii oli ainult paar nädalat semestri alguses, aga siis läks täistöö saksa ja ladina keele pedagoogika alal lahti täies ulatuses.

Esimesel semestril oli teooria peamiselt loengusaalis, aga üsna

varsti tulid praktilised harjutused tegelikus elus, Malmö koolides. Juhendajaks oli üks kohapealne vilunud õpetaja, aga ka metoodikalektor käis vahetevahel kuulamas, kas on lootust, et kandidaadist midagi välja tuleb või tuleks soovitada mõnele teisele kutsele üle minna. Oli kiitmist ja laitmist, aga otsekoheselt mulle ära ei öeldud ja kuhu aeg kadus, seda ei tea, aga korruga oli käes maikuu, Malmöt ümbritsevad põllud muutusid kollaseks ja täitsid kogu ümbruse meeldiva rapsiõite lõhnaga. Aastal 1970 tuli suvesoojus varakult ja Malmö supelrand oli juba maikuu inimesi täis. Meil lähenes suurem lõpuproov, enne kui suvevaheajale saime minna. Päevad olid ilusad ja supelrand kutsus. Võtsin moe pärast pedagoogika raamatut randa kaasa. Natuke sai ikka loetud, aga olin nagu linnuke oksal, kes lootis rohkem hea õnne peale.

Tuli ilmatu pikk kirjalik proov ja tundsin seal istudes selgesti, et ei seisnud just liiga kindlal pinnal. Proovi tagasi saades oli resultaat ühel momendil mitte-rahuldav. Terve proov tuli nädala aja pärast ümber teha. Imelik ja ebareaalne tunne oli esimest korda üks mitterahuldav proov tagasi saada. Nüüd ei tulnud enam supelrannas "õppimine" kõne alla. Ilmad olid ekstra kuumad. Istusin varahommikust saadik pidzhaamas lahtise akna all, katsusin õppida, aga mõtlesin enamasti oma kurva saatuse üle järele. Anita oli juba Göteborgi sõitnud. Proovi ümberkirjutamise päev oli käes. Meid, läbikukkunud, ei olnud palju ja saime tulemused juba järgmisel päeval teada. Kõik oli korras, terve proov oli heaks kiidetud. Nüüd ei olnud enam muud peas kui kabjaplagin Göteborgi poole oma roller-mootorrattaga. Keskteel tegin väikse kohvipausi, et varasuvist öö ilu imetleda ja kukulindu kuulata.

Süda oli imeliselt kerge ja kilomeetreid oleks võinud rohkem olla kui need 250 Malmö ja Göteborgi vahel. Kungsbackast läbi sõites ei pööranud sellele maaurkale mingit tähelepanu. Esimese päevavalgusega olin Göteborgis.

Tagasi Malmös

Sügisel algas Malmös praktiline osa väljaõppest, olime enamasti väljas koolides, kus töötasime „oma“ õpilasgruppidega. *Järgneb*

Tule valima!

(valimised Eesti luterlikes kogudustes)

Hm... sellist hüüdlauseid kuules hakkab iga korralik kodanik joriseema, et juba nad, rambad, hakkavad valimisreklaami tegema, valimised alles sügisel, aga nemad juba jutustavad.

Noojah, vabandan kõrgelennulise pealkirja pärast. Tegelikult ega ma kohalikke valimisi mõtlegi. Nimelt on valimised sel talvel käimas Eesti luterlikes kogudustes, sealhulgas ka Muhu saarel.

Kirikuseaduse järgi peab kogudus endale iga nelja aasta järele valima koguduse nõukogu, kes siis valib koguduse juhatuse ja revidendi ja sinodisaadikud.. ja vaatab et kogudust majandatakse heapere-mehelikult.

Muidugi sageli me oleme arvamusel, et mis nüüd mina (vana/lihtne/maa) inimene ikka ennast topin igale poole. Küll tulevad teised ja teevad ehk isegi toime-

tavad.

Aga kas ikka tulevad?

Juhin sinu tähelepanu sõnale KOGUDUS, see ei ole Vaimulik ja tema järelkäijad, vaid KOGU inimesi, kes rändab ühise eesmärgi poole ja on endale valinud abilise, kes neid sel teel ehk oskab aidata (tegelikult on ka koguduse õpetaja valimine nõukogu ülesanne, kuigi ma loodan, et see praegu valitav nõukogu sellega tegelema ei pea). Ja kui sa sedasi sellele teekonnale mõtled siis saad sa aru et olla lihtne kirikuline pole üldsegi mitte piisav, teinekord tuleb olla natuke aktiivsem.

Niisiis tule valima!

Aga kuidas see toimub?

Väga lihtsalt. Koguduse juhatuse kutsus kokku koguduse täiskogu ja see valib kogudusele nõukogu. **Meie koguduses on valimiste päev 8. veebruaril.**

Kas mina kuulun koguduse täiskogusse?

Hm ... kui sa oled viimase aasta jooksul käinud VÄHEMALT korra armulaual ja oled tasunud oma liikmeannetuse, siis oled täieõiguslik koguduse liige. Ja järelikult oled täiskogu liige.

Liikmeannetuse?

Jah liikmeannetuse. Meie kogudustes ei ole kindlaks määratud liikmemaksu suurust.

Kui loeme piiblit, siis seal on selle suuruseks antud kümnis... me nii palju tegelikult ei palu, EELK kirikukogu on määranud soovituslikuks liikmemaksu suuruseks 1% aastatulust

Et 1%, kui palju see kroonides siis ikkagi teeb?

Ehk aitab sind järgnev tabel:

Kuu sissetulek - Liikmeannetus aastast

1000.- - 120.-

1500.-	-	180.-
2000.-	-	240.-
2500.-	-	300.-
3000.-	-	360.-
3500.-	-	420.-
4000.-	-	480.-
5000.-	-	600.-
6000.-	-	720.-
7000.-	-	840.-
8000.-	-	960.-, jne.

Noojah, eks selle tabeli järgi võivad need numbrid muidugi tunduda suured ... aga ega sa pea seda ühe korraga tasuma, ise olen aastaid kasutanud pangas otsekorraldust, et iga kuu läheb natuke... ja nii muutub summa, mis ühekorraga tasudes võtab silme eest mustaks, millekski selliseks, mille tasumist sa peaaegu ei märkagi.

Niisiis tule valima... ainult nii saad sa tagada, et kogudus on tõepoolest SINU kogudus.

Urmo Saks

Jaan Klaar 27.1.1889 - 2.4.1943

Jaan Klaar on sündinud Viira külas Peedu talus.

Pärast ministriõpikooli lõpetamist Kantsi Jüriväravalt õpetas

lühemat aega Läänemaal kooliõpetajana (1905) ja seejärel madrusena Inglise-Ameerika-Austraalia laevaliiniidil (1908-1910) ning tüürimehena ümber maailma reisival Norra parklaeval "Saturnus" (1910-1912). 1913. aastal lõpetas Jaan Klaar Paldiski merekooli ja 1916. aastal Kroonlinna mereväelipnike kursused. Esimeses maailmasõjas teenis Vene Baltimere laevastikus roolimehena. Saksa okupatsiooni ajal oli Klaar Balti Päästeseltsi auriku „Boris Dorn” kapten. Vabadussõja ajal sai 1918. aasta lõpul suurtükilaeva "Lembitu" komandöriks, kus teenis 1921. aastani.

Kuna Jaan Klaar juhtis „Lembitu” ja „Lennuki” madrustest moodustatud 110-mehelist karistussalka, mis saadeti maha suruma 1919. aasta mässu Saaremaal ja Muhumaal, siis ei olnud ta muhulaste seas just eriti populaarne. Klaar oli 1919. aastal Eesti mere-

jõudude juhataja ajutine kohusetäitja. Paistis 1919. aastal silma Daugavgriva kindluse purustamisel Daugava suudmes. Kui Klaar sai käsu vaenlase tule alt tagasi manööverdada, olevat ta lasknud lippudega signaaliseerida (muid vahendeid tol ajal ei olnud): "Meil on siin hea olla." Teenete eest Vabadussõjas autasustati teda ainsa Eesti mereväelasena kolme Vabadusristiga (I liigi 3. järk, II liigi 2. järk ja II liigi 3. järk), Läti Karutapjate Ordu ristiga ning maavaldusega Võnnu mõisas Läänemaal.

1921-1935 oli Klaar Balti Päästeseltsi rannasõiduliiniidide juhataja. 1926. aastast oli tegev juhtiva isikuna Tallinna Kaitseliidus. 1935. aastal astus kapteni auastmes tagasi tegevväkke, olles Kaitseliidu peastaabi mereüksuste (Merekaitseliit) jaoskonna pealik. On olnud ka Tallinna linnavolikogu liige, Eesti Vabadussõdalaste Liidu Tallinna osakonna juhatuse esimees, Põllupidajate Ühispanga nõukogu esimees ning tegutsenud meremeeste organisatsioonides.

1937-1939 kuulus Klaar Hispaania piirikontrollikomisjoni, olles peakontrollametnik Prantsusmaal. 1938. aastal sai kaptenmajori auastme. 15. juunil 1940. aastal enne riigipööret peeti ta Soome lahel kinni Balti punalaevastiklaste

90 aastat tagasi toimusid Eesti Vabadussõja otsustavad lahingud.

Muhulased Peeter Kann ja Jaan Klaar paistsid silma Vabadussõja väejuhtidena. Peeter Kannu sünnist möödus eelmisel aastal 125 aastat ja temast oli eelmisel aastal Muhulases ka veidi juttu. Jaan Klaari sünnist möödub sel aastal 120 aastat. Mõlemad hukkusid 66 aastat tagasi nõukogude võimu poolt represseeritud eesti ohvitseridena

Andrus Tuulik oma naise Ingli ja tütre Mariaga. Andrus Tuuliku naine Engel oli Jaan Klaari õde.

poolt, kui oli paadiga teel Toila-Orule president Pätsi juurde.

Jaan Klaari pere pääses sõja ajal Rootsi ja asus hiljem Austraaliasse.

Jaan Klaari abikaasa oli Saaremaa esimene kutsega naiskooliõpetaja Liidia Noss. Jaan Klaari õde Engel

oli abielus Juhan Smuuli onu Andrussega. Nende kasutütar Leida on Andrusse tütre tütar; kes abiellus riigivanema ja diplomaadi Ants Piibu pojaga. Nende kahest pojast on üks asunud tagasi Eestimaa, teine elab koos emaga Austraalias.

Eda Maripuu